

บทที่ 7

สตรีกับสังคมไทย

บทบาทของสตรีไทย ปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังเห็นได้จากข้อความ
บางส่วนที่บันทึกในศิลปาริบกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ว่า "...เมื่อเสร็จหน้านาผู้หญิงขอ
ผ้า สู้ชายตีเหล็ก..." (สภานครรัตน์ 2528. หน้า 11) อ้างไว้ก็ตาม หากอ้อนไปอุ่นใน
ประวัติศาสตร์ กล่าวได้ว่า หญิงไทยอยู่ใน สถานะที่ต้องโอกาสในทุกด้านไม่ว่าครรภ์กิจ
สังคม การเมือง สถานภาพทางสังคมของผู้หญิงไทย จะอยู่ในฐานะต่ำต้องกว่าผู้ชาย ผู้หญิงที่
อยู่ในฐานะภรรยาคือ ภรรยาคือ ภรรยานั้นเป็นเหมือนวัตถุ ภรรยารอบกรองโดยผู้ชายที่อยู่ใน
ฐานะพ่อหรือสามี จากตัวอ่อน่างในสมัยโบราณผู้หญิงถูกบังคับให้แต่งงาน ถูกจำนำเข้าบ้านของ
ถูกใบ草地 ถูกนำไปเป็นภรรยา หรือแม้แต่ถูกลงโทษ ถึงฆ่าให้ตาย หากพบว่ามีผู้ชาย ในด้าน
ศาสนาที่ไม่มีโอกาสบวชเป็นภิกษุณี ในด้านการศึกษาที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาสูง
เทื่อนเท่ากับชาย

โลกของผู้หญิงไทย คือการอยู่กับเหล้ากับเรือน ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในพื้นที่ของ
ครอบครัว (domestic sphere) คุณลักษณะ มีเด็กๆ รับผิดชอบกับงานบ้านและเมื่อมีโอกาสที่
ออกไปทำงานนอกบ้าน ก็ซึ่งต้องรับผิดชอบกับภาระงานบ้าน เข่นที่ผ่านมา แม้สังคมไทยจะ
มีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของผู้หญิงไทยอุตสาหกรรมในระยะหลัง แต่ด้วยประเพณี ค่านิยม และ
ทัศนคติ ดังเดิมของวัฒนธรรมไทยที่ซึ่งฝัง根柢ต่อการกำหนด และการคาดหวังในบทบาท
ของผู้หญิง รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคสังคมอุดมการณ์แบบ
ทุนนิยมที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก เกิดกระแสชนริโภคนิยม ตั้งผลประโยชน์ต่อสถานภาพ
และบทบาทของผู้หญิงไทยให้ตกต่ำลง ผู้หญิงไทยถูกทำให้เป็นวัตถุทางเพศ กลาโหมเป็นสินค้า
ที่ซื้อขายได้ ปรากฏการณ์ทางสังคมหลายกรณีผู้หญิงถูกกล่าวให้เป็นวัตถุทางเพศ กลาโหมเป็นสินค้า
สังคมที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับความทันสมัย เช่น ปัญหาการซ่อนเงื่อน ปัญหาการถูกล่อ惑ให้
ค้าประเวณี ปัญหาถูกล่วงละเมิดทางเพศ ปัญหาถูกทำหายมรณจากสามี เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในอีกมุมหนึ่งของประวัติศาสตร์ กล่าวได้ว่าสังคมไทยปรากฏให้
เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการสืบเชื้อสายทางแม่ (matriarchy) โดยที่เมื่อสมรสแล้วผู้ชาย

มักไปอยู่กับครอบครัวของฝ่ายหญิง ซึ่งบังคับเป็นประเพณีปฏิบัติกันสืบมา เห็นได้จากวิถีชีวิตปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมชนบท และจากหลักฐานของร่องรอยพิธีกรรมและความเชื่อ ทำให้สันนิษฐานได้ว่าสังคมไทยให้ความสำคัญแก่ผู้หญิงมาก่อน ดังท้องถิ่นของภาคกลางและภาคใต้ใช้เรียกชื่อเด็ก ๆ ที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ ในสังคม คำว่า “แม่” จะถูกนำมาใช้เรียก เช่น แม่น้ำ แม่พระหรือแม่โพสพ เป็นต้น

หากพิจารณาในแง่ศิทธิและบทบาท ด้านอนุสันติไปพิจารณาในอุดít ก็ต้องยอมรับว่าสตรีไทยถูกจำกัดศิทธิและบทบาทตามกรอบของชนบทธรรมเนียม ประเพณี รวมทั้งกรอบของกฎหมาย โดยเฉพาะกรอบของชนบทธรรมเนียมประเพณียกเว้นผู้ชายเป็นข้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นข้างห้าห้าดัง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยในอดีตเห็นว่าสตรีไม่ใช่เป็นต้องมีความรู้มากนัก ได้ต้องเรียนรู้ ทำให้สตรีส่วนใหญ่ขาดโอกาสที่จะพัฒนาความรู้ ความสามารถให้เต็มศักยภาพที่มีอยู่ ควบจันในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว นับว่าเป็นโอกาสศักดิ์ของสตรีไทย ที่พระองค์ทรงพระหนักดิ่วการจ้างภักดิ์โอกาสทางการศึกษาของสตรีเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ดังที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในเรื่อง “ครรลองหมายแห่งความรุ่งเรืองคือสถานภาพแห่งสตรี” ว่ากุญแจธรรมเนียมและประเพณีทั้งปวง ผู้ชายบัญญัติขึ้นสำหรับความสะดวกของผู้ชายเท่านั้น การที่จะแบ่งใบสถานภาพสตรีให้คือขึ้น ต้องแก้ทั้งประเพณีและกฎหมายแห่งเดือน และนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สตรีไทยจึงได้รับการศึกษาเสมอๆ รุ่มและมีโอกาสสูงขึ้น (เวทีสตรีไทย, 2541, หน้า 12) แต่ที่สถานภาพของผู้หญิงไทยได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อจากการปรับรับวัฒนธรรมอื่นมา พสมศาสน จากประวัติศาสตร์กล่าวได้ว่านี้ขึ้นที่มีผลต่อสถานภาพของผู้หญิงไทยได้แก่ทุกศาสนา และวัฒนธรรมจากต่างชาติ ได้แก่ วัฒนธรรมอินเดีย วัฒนธรรมจีน และวัฒนธรรมตะวันตก

ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของผู้หญิง

ดังไฉไลกว่าเดิมที่นักวิชาการตั้งสถานภาพของผู้หญิงไทยเปลี่ยนไปในท่างต่างๆ เมื่อจากปัจจัยทางศาสนาและวัฒนธรรม 2 ประการ ประการแรก คือ ทุกศาสนาและประการที่สอง คือ วัฒนธรรมจากต่างชาติ วัฒนธรรมอินเดียซึ่งมีคติพราหมณ์พุทธศาสนาอยู่ วัฒนธรรมจีน และวัฒนธรรมตะวันตก โดยที่วัฒนธรรมดังกล่าวต่างเน้นระบบชั้ยนใหญ่ จึงมีผลอย่าง

สำหรับค่าสัมภพและหนูนิวต์ไทย โดยจะได้เสนอรายละเอียดดังนี้ (กลุ่มเพื่อนหนูนิวต์, นปป. หน้า 13 – 19)

พุทธศาสนา

พุทธศาสนาได้สถาปนาเป็นปีกแห่งมั่นคงในสมัยกรุงศรีอยุธยา และรุ่งเรืองสูงสุดในสมัยพระเจ้าติโลก ซึ่งได้ทรงพระราชนิพนธ์ “ไตรภูมิพระร่วง” แม้พุทธศาสนาจะเปิดโอกาสให้แก่ผู้หันนิยมในการบรรยายธรรมะเท่านั้นกับชาว แต่วัดนั้นธรรมะและประเพณีในสังคมยังคงเดินต่อไปและแพร่หลายในชุมชนต่างๆ ความเชื่อเรื่องกรรมรวมทั้งการปฏิเสธการบวชเป็นกิจธุพิธีหลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงปรินิพาน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระตุ้นค่าสถาปนาภาพของหนูนิวต์ไทย และสะท้อนถึงสถานภาพที่ด้อยกว่าของหนูนิวต์ไทยในสังคม

จากภาคต่างๆ และพุทธประวัติมักจะปรากฏภาพพญานาคผู้หันนิยมเป็นไปในทางลบ เช่น ชาดภาพญาณารตามของพญายาหรือพุทธองค์ก่อนที่จะตรัสรู้ มีผู้ให้ความเห็นว่าเนื่องจากความเป็นหนูนิวต์ทำให้เกิดความรู้สึกหวั่นไหว ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการรักษาพระมหาธรรมชรรช์ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของพุทธศาสนา ผู้หันนิยมจึงถูกสร้างภาพให้เป็นผู้ขี้ขลาด ทิตสา (*Thitsa*) ก่อตัวว่าพุทธศาสนารับเอาความกลัวและความลึกลับของเพศหนูนิวต์มากจากศาสนาอินเดีย (*Thitsa*, 1980. หน้า 16 อ้างถึงในกลุ่มเพื่อนหนูนิวต์) นอกจากนี้บทบาทของหนูนิวต์ที่ปรากฏในที่ต่างๆ ก็เป็นบทบาทของแม่มะเมียที่คอบปรนนิบัติรับใช้และช่วยเหลือให้พระพุทธองค์บรรลุนิพพาน และมีความเชื่อรักภักดีต่อสามี

ความเชื่อเรื่องกรรม ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อสถานภาพที่ด้อยกว่าของหนูนิวต์เนื่องจากชาวพุทธจำนวนมากเชื่อว่า ชาติปัจจุบันเป็นผลมาจากการกรรมดีและกรรมชั่วในชาติก่อนๆ และกรรมในปัจจุบันก็จะกำหนดชาติภพใหม่ต่อไป และการเกิดเป็นหนูนิวต์เชื่อว่าเป็นผลจากกรรมชั่วที่ทำไว้แต่ชาติก่อน (*Thitsa*, 1980. หน้า 60 อ้างถึงในกลุ่มเพื่อนหนูนิวต์)

การปฏิเสธผู้หันนิยมบวชเป็นกิจธุพิธีภายในระยะเวลา 300 ปี นั้นเป็นการปิดกั้นโอกาสที่จะบรรยายธรรมะขึ้นสูงสุด ปัจจุบันผู้หันนิยมเป็นได้เพียงแม่ชีผู้ดูแลศิริและเปิดเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อและประเพณีที่ปฏิบัติกันทั่วไปว่า การที่ผู้หันนิยมต้องจัดกองบวงสูกชาญหรือผู้อื่น “เพื่อแก้ชาดค่าเหลืองขึ้นสรรศ์” จึงอาจสันนิฐานได้ว่าเป็นการรับ

อิทธิพลจากศาสตราจารุณย์ที่กำหนดค่าวัฒนธรรมที่ทำให้เป็นผู้ทำพิธีส่งดวงวิญญาณของบิความราศีสู่สวัสดิ์ จะนับบทบาทสำคัญของผู้หญิงไทยในศาสนาเช่นเป็นผู้อุปถักรักษาสิ่งของที่จำเป็นและปลดเปลื้องภาระทางไถกสำหรับผู้ชายที่นิวัชเป็นพระภิกษุ

วัฒนธรรมค่างชาติ(วัฒนธรรมอินเดีย วัฒนธรรมจีน และวัฒนธรรมตะวันตก)

จากประวัติศาสตร์ไทยในแต่ละยุคตั้งแต่สมัย古 ใจที่เป็นด้านมา แม้ว่าผู้หญิงจะอยู่ภายใต้การปกครองของชาช และมีข้อจำกัดของผู้หญิงในหลากหลายด้าน เช่น การศึกษา การอบรมสั่งสอนที่เน้นการเป็นแม่บ้านและภริยาที่ดี แต่ข้อจำกัดและกฎหมายอังกฤษรุนแรงทำให้สมัยอุดมชา ซึ่งสถานภาพของผู้หญิงได้ตกต่ำลง ถึงแม้จะมาจากสังคมไทยในช่วงนั้นรับเอาอิทธิพลของชนเผ่า卡าสาพารามณ์ซึ่งรับบทบาทมาจากการกัวพันธุ์รัตน์อินเดียอีกด้วย ไม่ใช่ในการปกครอง และรับเอาพิธีกรรมต่าง ๆ ของศาสนาพารามณ์มาใช้ในประเพณีหลวง และประเพณีรายฎร์ ทำให้สังคมมีความเข้มแข็งขึ้น

อิทธิพลของอินเดียมีผลโดยตรงต่อการตรากฎหมายลักษณะพัฒนาชีวิตรามาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ที่เป็นบทบัญญัติในศาสนาพารามณ์ ซึ่งถือว่าผู้หญิงเป็นวัตถุต้องอยู่ในความครอบครองของบิความราชา สามี และบุตร จะนับตามกฎหมายนี้ หญิงซึ่งต้องอยู่ภายใต้การดูแลของบิความราชา สามี และบุตร และเป็นภรรยาที่สืบทอดมาผู้เป็นสามี ที่จะลงโทษ ใบหนี้ นำไปป้ายเป็นทาง จ้าน้ำ หรือจ้านอง หรือแม้กระหั่งผ่านเตียงที่ได้โดยไม่มีความพิจารณาว่าภรรยามีดู ที่อเป็นการรักษาซึ่งเสียงเกียรติของตนของและวงศ์ตระกูล นอกจากนี้บิความราชาซึ่งสามารถบังคับให้หญิงแต่งงานได้โดยไม่ต้องฟังความเห็น อิงกว่าตน ลิทธิในทรัพย์สินเมื่อขาดจากการสมรสแล้ว กฎหมายอังกฤษกำหนดให้ชายเป็นผู้ได้และมักได้มากกว่าสมอ นอกจากนี้ระบบครอบครัวซึ่งมีลักษณะพัฒนาตัวเดียวคล้ายเมือง ตั้งแต่ชั้นชั้นสูงลงมา การนี้มีผลต่อการส่งเสริมการมีของผู้ชาย ลักษณะของสังคมซึ่งคนได้เป็นแบบแผนมากในระยะที่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ผู้หญิงในครอบครองสูงจะถูกบังคับให้แต่งงานเฉพาะภาษาในครอบครองคน ส่วนหญิงชาวบ้านมีหน้าที่คุ้มครอง และรับผิดชอบครอบครัวระหว่างที่สามีไปเข้าเรียนรับราชการ

การพิจารณาของวัฒนธรรมจีน เริ่มเข้ามายังอิทธิพลในสังคมไทยเมื่อต้นรัตนโกสินทร์ โดยชาวจีนอยู่ห่างจากบ้านมากขึ้นกว่าสามอันก่อนหน้านี้ (นิติ อิชัวร์วิช, 2538, หน้า 22) วัฒนธรรมไทยจึงได้รับอิทธิพลจากจีนมากขึ้น ซึ่งหากพิจารณาประเพณี ความเชื่อ ภานิษฐ์ ของวัฒนธรรมจีน จะเห็นว่าเป็นอิทธิพลของวัฒนธรรมนั้นที่ให้ความสำคัญกับเพชรฯ

การเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นอิกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาพร้อมกับลัทธิล่าอาณาจักรในแบบอื่นๆ ระหว่างวันออกเดียงได้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปรับสถานการณ์เพื่อความอยู่รอดของประเทศทั้งในทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง เช่น การทำสนธิสัญญา นาวรัง พ.ศ. 2398 ส่วนที่เกี่ยวกับโอกาสของสหคติ ทรงเริ่มการศึกษาแบบตะวันตก และให้โอกาสหอผู้เชื้อสาย และชนชั้นสูงได้รับการศึกษา

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสหคติที่ของสหคติ "ได้รับพระมหากรุณาธิคุณทรงตราถูกหมาย 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติลักษณะ ใน พ.ศ. 2408 และพระราชบัญญัติผู้ชายเมือง ใน พ.ศ. 2411 ที่ระบุให้บิดามารดา แล้วตามความขึ้นของบุตรสาวหรือภรรยา ก่อนจะจัดการแต่งงาน หรือนำไปขาย สำเนื่องมาจากกรณีของอั่วแดงเมือง และเข้าแข่งขัน กรณีแรก อั่วแดงเมืองมีอนรักกับนายบริค และได้เสียกัน แต่ถูกพ่อแม่บังคับให้แต่งงานกับชายอื่น อั่วแดง เมืองไม่ขึ้นยอม จึงทำเรื่องถือการร้องต่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงตัดสินให้อั่วแดงเมืองถูกเป็นกรรมของนายบริค เพาะทรงพิจารณาว่าการที่พ่อแม่บังคับให้ถูก แต่งงานมีลักษณะเป็นการขาดสูญ ในพระราชบัญญัติลักษณะ ระบุว่าการขายบุตรจะกระทำได้ เมื่อบุตรขึ้นยอมให้ขาย และชายที่ถูกคร่าหูถูงไป จะต้องหูถูงนั้นเป็นกรรมของหูถูงนั้น ขึ้นยอมเท่านั้น ส่วนกรณีของอั่วแดงขึ้นได้ทำถือการวาย โดยกล่าวโทษสามีว่าขายคนให้กับสหคติ ไม่ขึ้นยอม (ซึ่งแต่เดิมกฎหมายกำหนดให้ผู้ชายเมืองได้) และด้วยพระมหากรุณาธิคุณของ รัชกาลที่ 4 จึงทรงให้ยกเลิก เพาะทรงเห็นว่าไม่เป็นธรรม

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประกาศเลิกทาส และทรงดำเนินการอย่างเค็ขาดใน พ.ศ. 2448 ซึ่งเป็นผลสำคัญต่อสหคติ หูถูงในฐานะสูกและบรรดาที่ไม่ต้องถูกนำไปขาย ท่านซึ่งได้ทรงตั้งโรงเรียนวังหลังซึ่งเป็นโรงเรียนสหคติแห่งแรก (ต่อมาคือ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย) ทำให้สหคติได้รับโอกาสเข้าสู่การศึกษาในระบบโรงเรียน นอกจากนี้ ได้ทรงตราพระราชบัญญัติ ชื่อ - สถา พ.ศ. 2456 ที่กำหนดให้หูถูงต้องใช้สกุล

ของสามี ในช่วงนี้มีการเรียกร้องของหญิงไทยหลายประการ เช่น โอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าส่วนใหญ่ผู้เข้ารับการศึกษาจะเป็นผู้หญิงในชั้นชั้นสูง ต่อมาเมื่อการจัดตั้งโรงเรียนแพทพ犹ศุภครรภ์และพญาบาล โรงเรียนพิกัดครุ ในปี พ.ศ. 2470 ผู้หญิงได้เข้ารับในระดับอุดมศึกษาแห่งแรกคือ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (วารุณี ภูริสินธิ์, 2545, หน้า 184)

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่ดีกว่าส่วนผลกระทบต่อผู้หญิงไทย เกิดขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากรัฐบอนสมบูรณ์ยาสุวัตถิริราชนานเป็นระบบบุรุษประชาธิปไตย ในปี พ.ศ. 2475 มีการเรียกร้องเพื่อความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ มีการจัดตั้งองค์กรผู้หญิงเป็นครั้งแรกคือ สมาคมสตรีไทยแห่งกรุงสยาม (วารุณี ภูริสินธิ์, 2545, หน้า 191) ครอบครัวเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว แต่ผู้หญิงซึ่งคงต้องอยู่ในความดูแลของชาย และยังมีข้อจำกัดต่อผู้หญิง หลายประการ เช่น ต้องได้รับคำแนะนำจากสามีในการจัดการทรัพย์สิน ต้องใช้กฎหมายของสามี เป็นต้น กฎหมายฉบับนี้ได้รับการตราไว้ในปี พ.ศ. 2519 ซึ่งให้ความเห็นชอบแก่สตรีมากยิ่งขึ้น เช่น ได้รับสิทธิ์เสมอภาคในการจัดการทรัพย์สิน

ต่อมาสังคมได้ปรับเปลี่ยนเข้าสู่สังคมอุดมสังคม โดยมีการส่งเสริมและยอมรับ การลงทุนจากต่างชาติ ซึ่งเป็นไปตามกระแสทุนนิยม มีการปรับและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อนำความตระหนักสาน และความทันสมัยไปสู่ชุมชนต่างๆ ความตัดขาดหินได้ในสมัยของ พลสุทธิ์ ธนรัชต์ ที่ได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้วยบัน្តารักษ์ นับได้ว่านเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่สังคมนิยม และการแสวงหากำไรตามแนวคิดเศรษฐกิจ ทุนนิยม ไทยให้ความร่วมมือกับรัฐบาลทั่วโลกในการตั้งฐานที่พัฒนาประเทศ รวมมือกันต่อต้าน ระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ทำให้สังคมไทยเกิดความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทาง การเมืองและความเชื่อทางศาสนา ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานภาพของผู้หญิงไทยอย่างมาก ผู้หญิงและเด็กมีสภาพเป็นเด็กด้านการศึกษาและสุขภาพ ที่มีการซื้อขายกันอีกรอบ ชุรุกิจ ทางเพศที่เริ่มเข้มตึงแต่มีทหารอยเมริคกันเข้ามาตั้งฐานที่พัฒนาประเทศไทย ก็ซึ่งคงมีรายได้ มหาศาลจากการขายของผู้หญิง นอกจากนั้น ผู้หญิงไทยยังต้องเผชิญกับภัยและการลักพาตัว ของปัญหาสังคมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ปัญหาการบ่มบิน ปัญหาความรุนแรงทางเพศ ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบและเตือนภัยต่อแรงงานหญิง เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดการ สะท้อนสังคมในลักษณะชายเป็นใหญ่ที่สุดที่ต้องการเป็นตัวแทนทุกวันนี้

การรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างชาติ และการพัฒนาจากตะวันตกที่ให้บทบาทของศศรีไทยถูกจำกัด จนกระหึ่งกรรมโภคกริ่งที่-2 เมื่อสหรัฐอเมริกาเข้ามามีอิทธิพลทางการทหารและการพัฒนาประเทศ หากพิจารณาโดยผิวเผินเหมือนว่าอิทธิพลเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีอย่างเดียว แต่คุณเหมือนว่าเป็นการส่งเสริมสถานะของผู้หญิงไทย แต่ ขึ้น ทิสสา วิเคราะห์ว่า เพราะประเทศไทยเป็นที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ทำให้กลไกเป็นประเทศผลประโยชน์ของกลุ่มประเทศโลกเสรี ประเทศเหล่านี้จึงพยายามพุ่งและเสริมความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอำนาจเด็กอันได้แก่ สถาบันศาสนา ทหาร มีผลให้สถานะศศรีไทยต่ำลงไปอีก (ขึ้น ทิสสา, 2524 แปลโดย อุษา ตันติเวชกุล และ จริต ดิษกัฟฟ์, 2524. หน้า 58)

การเคลื่อนไหวของศศรีไทยเพื่อความเสมอภาคทางเพศ

จากการพิจ่องอ้าแฉคงเหมือน และอ้ำแฉดงขึ้น ซึ่งดันรันเพื่อเรียกร้องสิทธิแห่งปัจเจกบุคคลในฐานะมนุษย์ผู้หญิงคนหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นความเคลื่อนไหวที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อสถานะของผู้หญิงในบุคคลตัวเอง การเรียกร้องสิทธิของผู้หญิงเป็นที่รับรู้กันในสังคม กว้างขวางขึ้น รวมกันเป็นกลุ่มและกลไกเป็นขบวนการทางสังคม เพื่อสร้างพลังงานเด่นทางของการเคลื่อนไหวเพื่อความเสมอภาคทางเพศ เนื่องไขสำคัญอย่างหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงสถานะของผู้หญิงก็คือ โอกาสของการได้รับการศึกษา ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้หญิงได้เริ่มต้นเข้าสู่ระบบการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นครั้งแรก แม้จะเริ่มต้นจากผู้หญิงในชั้นชั้นต่ำที่ความแต่ในที่สุดรัฐก็ได้จัดระบบการศึกษาเพื่อมวลชนขึ้น เป็นระบบการศึกษาแบบสามัญใหม่ที่ผู้หญิงมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้นทั้งในแง่ของจำนวนที่เข้าเรียน และในแง่ของระดับการศึกษาที่ผู้หญิงสามารถเรียนสำเร็จ การศึกษาช่วยให้ผู้หญิงมีความสามารถทางสังคมอย่างมาก ไม่แตกต่างไปจากผู้ชาย อย่างไรก็ตาม การศึกษาสามัญใหม่ก็ยังคงไม่อาจถอนล้างความเชื่อที่ฝัง根柢ในวัฒนธรรมไทย และสร้างความคาดหวังในบทบาทของผู้หญิงว่า หน้าที่หลักคือ การดูแลครอบครัว ปรนนิบัติสามี เลี้ยงดู ดูแลบ้าน หลักสูตรที่ผู้หญิงเรียนก็ยังแตกต่างจากหลักสูตรของผู้ชาย ทัศนะของผู้ที่มีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาในช่วงแรกยังคงว่าผู้หญิงต้องไม่เรียนวิชาที่เป็นอาชีพของผู้ชาย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการ

บริหารปกครองประเทศ และผู้หน่วยต้องไม่แย่งงานผู้ชายท่า ต้องไม่อวลดี ถึงแม้จะเรียนเท่าผู้ชาย (นันทิรา ข้ากินาล, 2530 อ้างใน วารุณี ภูริสินธิ์, 2545, หน้า 185)

ผู้หญิงที่ได้รับการศึกษาในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นชนชั้นกลางได้กล่าวเป็นกำลังสำคัญในการเรียกร้องสิทธิสตรี (ศิริพร, 2526, อ้างใน วารุณี ภูริสินธิ์, 2545, หน้า 185) ได้สะท้อนความคิดเห็นของมาในหนังสือต่าง ๆ เช่น หนังสือกุลสตรี เนื้อหาของการเรียกร้องจะเกี่ยวข้องกับการศึกษาและกฎหมายผู้เดียวมีอยู่เดียว การเรียกร้องให้เกิดความเท่าเทียมในโอกาสทางการศึกษาค้านิตติธรรมในสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 โดยให้ผู้หญิงบรรหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และการประกอบอาชีพนอกบ้านและเพื่อระดับความสนใจได้ติดพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือ นารินาด ในปี พ.ศ. 2473 (นันทิรา ข้ากินาล อ้างใน วารุณี ภูริสินธิ์, 2545, หน้า 185) การที่ผู้หญิงมีโอกาสได้รับการศึกษา ทำให้รับรู้เรื่องราวในสังคมและแนวความคิดของสตรีตะวันตก สำหรับการเรียกร้องในเรื่องกฎหมายผู้เดียวมีอยู่เดียว มีเหตุผลความจริงเป็น 2 ประการ ประการแรกคือ เรื่องความเสมอภาค เพราะผู้หญิงไม่ได้รับความเท่าเทียมกับผู้ชาย ผู้ชายสามารถมีบรรษัทไหมได้ โดยไม่จำเป็นต้องห่างจากภาระเดิน และการบรรษัทไม่มีสิทธิ์ฟื้องหน่าย และในการแบ่งทรัพย์สินหลังการห่างร้าวผู้ชายเป็นฝ่ายได้เปรีบ ประการที่สองคือ หลักกระบวนการทางสังคม เมื่อผู้ชายมีบรรษัทได้หลักคน จะมีการทดลองไม่เสื่งสูญบรรษัทและอุดหน้าให้เด็กไม่มีคนเลี้ยงดู และจะมีปัญหาทางสังคมตามมา

ดังนั้น โดยภาพรวม สรุปได้ว่าในสมัยรัตนโกสินธ์ตอนต้น บทบาทของผู้หญิงไทยไม่แตกต่างจากสมัยอยุธยามากนัก ในส่วนของกฎหมายที่ใช้ตามแบบอย่างในสมัยอยุธยา แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น (เริ่มปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 3) ซัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งผ่านทางระบบการศึกษา โดยเฉพาะนิชชันนารีเป็นผู้ให้การศึกษาทำให้สตรีได้รับการอนุรับมากขึ้น แต่ทั้งคงถูกจำกัดบทบาทเฉพาะค้าน และด้วยอิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ทำให้สตรีมีการรับรู้ถึงสิทธิของตน เช่น ตัวอย่างของอ้างแคลงหน่อน และอ้างแคลงขัน ทั้ง 2 กรณี แสดงให้เห็นว่าสตรีระดับล่างเริ่มสนใจสิทธิอันพึงมีของตน (อุชิตา จันชัยนันท์, 2541, หน้า 35) การเรียกร้องนี้มีผลการทบท่อ การแก้ไขกฎหมายเพื่อให้สิทธิแก่สตรีมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าสถาบันการปกครองเริ่มเห็นความสำคัญของสถานภาพสตรี และเริ่มเปลี่ยนแปลงนโยบายในการปกครอง (คณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรี, 2525, หน้า 184) ดังนี้เองมาในสมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงนิพนธ์ธรรมะวันดีกามาเพย์เพร่ และทรง
ธรรมรักค์เรื่องงบทบาทศตวรรษไทยให้แพร่หลาบมากขึ้น ทั้งในรูปของบทความและวรรณกรรม
ต่างๆ และทรงยกระดับศตวรรษไทยให้มีความก้าวหน้าทันสมัย

การถกเถียงในเรื่องความไม่เสมอภาคทางเพศ และความต้องโอกาสของผู้หญิง เป็นประเด็นที่ชัดเจนระหว่าง ปี พ.ศ. 2449 – 2475 ดังจะเห็นได้จากเอกสารงานพิมพ์ต่าง ๆ ที่เผยแพร่ในช่วงนี้ ได้แก่ ถอดศรี (พ.ศ. 2449) นารินาอ (พ.ศ. 2473) สตรีศัพท์ (พ.ศ. 2465) สตรีไทย (พ.ศ. 2468) หนังสือพิมพ์ “สยามธุคดี” (พ.ศ. 2471) หนังสือพิมพ์ “หญิงไทย” (พ.ศ. 2475) เป็นต้น การแสดงออกโดยผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนถึงข้อเรียกร้องในเรื่องสถานะและสิทธิของผู้หญิง ซึ่งควรได้รับการตอบสนองจากสังคม ซึ่งความคิดดังกล่าว ได้แพร่ขยายวงกว้างไป กลายเป็นความหลอกหลอนในบุนม่อง อ่า่ง ไรก์ ตามหาบูรณะในภาพรวม การร่วมน้อมและการรวมตัวกันของผู้หญิงเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเป็นเพศเดียวกันที่เผชิญปัญหา และเข้าใจปัญหาของความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ ความต้องโอกาสของผู้หญิง และการมีอำนาจเหนือกว่าของผู้ชาย ซึ่งนำไปสู่การถกเถียงเรื่องทางเพศ ปัญหาและข้อถกเถียงดังกล่าวถูกยึดว่าด้วยความต้องการที่จะให้ความสำคัญกับผู้ชาย

ความเกี่ยวน้ําท่วมในการจัดตั้งองค์กรชุมชน

นอกจากความเคลื่อนไหวในการแสดงออกทางความคิดโดยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น กลุ่มผู้หญิงที่เรียกร้องในเรื่องสิทธิและความเท่าเทียมกัน ได้ดำเนินการก่อตั้ง สมาคมสตรีไทยแห่งกรุงสยาม ได้สำเร็จในปี พ.ศ. 2475 นับได้ว่าเป็นองค์กรผู้หญิงแห่งแรก และกล่าวได้ว่าเป็นผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย เพราะกิจกรรมของการเรียกร้องสิทธิของสตรีถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของuhnวนการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตย ที่มีพื้นฐานให้บุคคลมีเสรีภาพ และความเท่าเทียมกันทางชั้นชั้น ทางการเมือง รวมทั้งความเท่าเทียมกันทางเพศ ผู้ที่สมควรได้รับการกล่าวถึงเพื่อเป็นเกียรติ คือ คุณแรม พรหมโนบล เนติบัณฑิตหญิงคนแรกของไทย ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้ง สมาคมสตรีไทยแห่งกรุงสยาม โดยต้องการสนับสนุนความสามัคคีของเพศหญิง ด้วยการให้เป็นมหาวิทยาลัยเป็นที่รวมแห่งศูนย์ความคิดของหญิง (นันพิรา, 2530. หน้า 62 ห้างใน วารสาร ภูมิสิน

สิทธิ, 2545, หน้า 191) หลังจากนั้นได้มีองค์กรของศตรีเกิดขึ้นอีกมาก ในรูปแบบของการรวมตัวกันของผู้หญิงในวิชาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มนักกฎหมาย กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มนางพยาบาล เป็นต้น

กลุ่มองค์กรจากวิชาชีพต่าง ๆ ของผู้หญิงในช่วงแรก เกิดจากผู้หญิงชนชั้นสูงซึ่งถูกมองว่าอาจเข้าถึงคือในแวดวงเฉพาะ และกระแสเรียกร้องสิทธิสตรีในสมัยนั้นก่อให้เกิดปฏิกิริยาในหมู่ผู้ชายจำนวนไม่น้อย ผู้ชายดังกล่าวสืบว่าหนังสือและวารสารสตรีเหล่านั้นเป็นโดยศตรีที่รังหรือไม่ และแสดงความเห็นในทางลบให้ว่าหน้าที่ของผู้หญิงคือ การเป็นแม่บ้านแม่เรียน (สุชิตา ดันชัยนันท์, 2541, หน้า 40) ฉะนั้นจะเห็นว่าแม้ในยุคดั้นของการเคลื่อนไหว เรียกร้องของสตรีเพื่อสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกับผู้ชาย ก็ประสบปัญหา การไม่เห็นด้วยจากเพศชาย เพราะสังคมไทยมีรากฐานของวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ซึ่งหล่อหลอมทัศนคติ ค่านิยม ของผู้ชายให้เป็นเช่นนี้มาตลอด จึงไม่อาจยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ผู้หญิงร้องขอและต้องการ แม้ว่าการเรียกร้องนี้จะเป็นเพียงการเริ่มต้น

การเคลื่อนไหว และการเรียกร้องของผู้หญิงมีความเกี่ยวพันกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หากอ้อนกลับไปหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถือได้ว่าเป็นยุคเปลี่ยนแปลงของบทบาทของผู้หญิง เริ่มต้นจากผู้หญิงต้องการมีสิทธิที่เท่าเทียมกันระหว่างเพศในทางกฎหมาย เพราะผู้หญิงไม่ได้รับความสำคัญนัก เท่านี้ได้จากกลุ่มเปลี่ยนแปลงการปกครองที่นำโดยนางบุรีดี พนมยงค์ ในประกายมีผู้หญิงร่วมด้วยเลย (คณะกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรี, 2523, หน้า 208) แม้กฎหมายเลือกตั้งฉบับแรกประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2476 ในทางนิดนักก้าวนิดให้ชายและหญิงมีสิทธิในการเมืองเท่าเทียมกัน โดยมีสิทธิเลือกตั้งและรับสมัครเลือกตั้งได้ทั้งชายและหญิง ซึ่งนับว่าเป็นมาตรการที่ทันสมัยมาก เพราะขณะนั้นหลายประเทศซึ่งมิได้ให้สิทธิเลือกตั้งแก่ผู้หญิง (สถาบันแห่งชาติ, 2518, หน้า 187) แต่ในทางปฏิบัติผลการเลือกตั้ง 1 ครั้ง ตั้งแต่ 15 พฤษภาคม 2476 ถึง 29 มกราคม 2491 ไม่มีผู้หญิงได้รับการเลือกตั้ง (คณะกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรี, 2523, หน้า 209) จนมาในปี พ.ศ. 2492 จึงได้มีผู้หญิงได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นผู้แทนรายอุปคุณราชานี คือ คุณอรพิน ไชยกฤต (กองเลือกตั้ง, 2502, หน้า 62 ถัดไปสถาบันแห่งชาติ, 2518, หน้า 187)

ในสมัยของขอมผลสุกุล ท่านรัชต์ นาบทาศตรีถูกจำคุกอย่างมาก ในระยะนี้ องค์กรศิริที่มีบทบาทจะเป็นองค์กรที่ต่อสู้ในประเด็นทางกฎหมาย และองค์กรที่เน้นกิจกรรมทางด้านพัฒนาครรชนุสกิจและสังคม มากกว่าองค์กรต่อสู้ในประเด็นทางการเมือง (สุชิตา ตันชัยนันท์, 2541, หน้า 41) องค์กรหนึ่งในจำนวนนี้ คือ สมาคมบัณฑิตศิริทางกฎหมาย ได้เคลื่อนไหวอีกครั้งหนึ่งให้รัฐบาลแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วนที่ไม่เป็นธรรมต่อศิริ เมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2513 สาระที่ต้องการคือ การยกเว้นชื่อนี้ให้อีกเป็นใหม่ ให้กรรมการเลือกประกอบอาจชี้ให้ ให้กรรมการจัดการศินสมรสบางส่วนได้, บังคับเรื่องท่าอุปภาระให้มีผลตามข้อตกลง หรือ ตามมาตราสั่ง ให้กรรมการซึ่งห้ามไว้หากพบว่าขึ้นอยู่กับในฐานะกรรมการ ข้อเสนอดังกล่าวได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการกฤษฎีกา ในบางข้อ จะนี้ทางสมาคมบัณฑิตศิริทางกฎหมาย จึงพยายามขักขวนสมาคมอีก รวมทั้งประชาชนทั้งชายและหญิงที่มีใจเป็นธรรม ร่วมกันเรียกร้องและเผยแพร่ข้อเสนอเหล่านี้ต่อสาธารณะอย่างต่อเนื่อง

ก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ได้มีการรวมตัวของนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กายได้ชี้ออกถ่วงสู้หผู้จัดทำวิทยาลัย ให้ความสนใจทั้งปัญหาสู้หผู้จัดทำ และปัญหาการเมือง เช่น ตัดก้านสังคมนิเวศน์ ตัดก้านระบบอบรมศึกษา (สุชิตา ตันชัยนันท์, 2541, หน้า 41) จนกระทั่งนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 หลังเหตุการณ์ดังกล่าว กลุ่มสู้หผู้จัดทำวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ประสานความร่วมมือกันมากขึ้น รวมทั้งกลุ่มศิริที่อุตุนตระกุมมหาวิทยาลัย สร้างกระแสเรียกร้องให้สังคมสนใจต่อสู้หผู้จัดทำโดยการให้มากขึ้น ให้ขยายพาร์ทีเมืองกรุงสู้หผู้จัดทำ นิการจัดตั้งสถาบันภาพตรง งาน เพื่อเรียกร้องเรื่องค่าจ้างและสวัสดิการในการทำงานให้ดีขึ้น กลุ่มสู้หผู้จัดทำเหล่านี้นับเป็นพลังที่นำไปสู่การพัฒนาด้านศิริ โดยอาศัยแนวคิดจากการศึกษาทฤษฎีทางสังคมวิทยา และทฤษฎีการเมือง ซึ่งหลอมรวมกันเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสังคมในที่สุด

หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 การจัดตั้งกลุ่มในลักษณะของกลุ่มสู้หผู้จัดทำในมหาวิทยาลัยที่ได้ยุติลง แต่จะมีการจัดตั้งกลุ่มสู้หผู้จัดทำที่เป็นองค์กรพัฒนาของเอกชน หรือ อาสาสมัครเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน เช่น ใน พ.ศ. 2523 นักวิชาการกลุ่มนี้ นักเขียน และคนงานบางส่วน ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มเพื่อนหผู้จัดทำ เพื่อต่อต่อประมงค์ปัญหาสิทธิ

สครี นอกจากนั้นองค์กรอาสาสมัครอื่น ๆ เช่น บุญนิธิสู่หฤทัย บุญนิธิเพื่อนหมูยิง สถาบันสู่หฤทัย กับการเมือง องค์กรส่งเสริมสถานภาพสครี สถาบันวิจัยบทบาทสู่หฤทัยและการพัฒนา เครือข่ายสู่หฤทัยกับรัฐธรรมนูญ เป็นต้น โดยการทำงานและการจัดกิจกรรมจะครอบคลุมเรื่อง การร่วมก่อตั้ง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการเมือง กฎหมาย สิทธิความเท่าเทียม การให้ คำปรึกษาแนะแนว จัดหาบ้านพักถูกเดิน การเปิดเวทีให้ประชาชนมาแลกเปลี่ยนความคิด การสร้างเครือข่ายประสานงานและอาสาสมัคร

ความเคลื่อนไหวของสครีไทยในเวทีโลกและระดับประเทศ

กระแสการเรียกร้องของสครีได้ขยายวงกว้างขวางไปทั่วโลก และถูกมองเป็น ประเด็นหลัก ที่องค์กรสหประชาชาติรับเข้ามาเป็นภาระการประชุมระดับโลกเรื่องสครี และ หลายปีที่ผ่านมาในส่วนของภาคเอกชนสครีหลักยังคงได้เข้าร่วมประชุม ตั้งนานา ประชุม เชิงปฏิบัติการ รวมทั้งการประชุมอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อกเด้ง อกป้ายในประเด็นที่เกี่ยวข้อง และผลจากการประชุมและการพบปะกันดังกล่าว ทำให้เกิด มนุษยนองใหม่พร้อมกับอุทธริชีเพื่อการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มสครีให้ดีขึ้น หากพิจารณาในระดับ เวทีโลก ได้มีการจัดประชุมเรื่องสครีโดยองค์กรสหประชาชาติ มาเป็นครั้งที่สอง (จันดนา ชู นิพันธุ์, 2539. หน้า 10 – 11)

ปี 2518 การประชุมระดับโลกเรื่องสครีครั้งที่ 1 ณ กรุงเม็กซิโกซิตี้

ปี 2518 เป็นปีสครีสำคัญ รัฐบาลที่เข้าร่วมประชุมมีตัวแทนจากประเทศเพื่อนบ้านและประเทศต่างๆ ที่มีภาระดูแลสุขภาพ ความปลอดภัย ความเท่าเทียม การ พัฒนา และสันติภาพ กลุ่มองค์กรเอกชนได้เสนอประเด็นปัญหาเพิ่มเติม ได้แก่ สครีชนบท ชุมชนรายย่อย และการอนามัยโลก เป็นต้น ผลจากการประชุมเมื่อปี 2518 องค์กร สหประชาชาติประกาศให้ปี 2519 – 2528 เป็นทศวรรษสำหรับสครี โดยมีหัวข้อ คือ ความเท่า เทียม การพัฒนา และสันติภาพ นอกจากนั้นมีการจัดตั้งสถาบันวิจัยและศึกษาบนนานาชาติ เพื่อความก้าวหน้าของสครี และกองทุนเพื่อการพัฒนาสครีขององค์กรสหประชาชาติ

ปี 2523 การประชุมระดับโถกเรื่องสตรีครั้งที่ 2 ณ กรุงโภเปนເອເກນ

ในปีนี้มีการเพิ่มหัวข้ออีก คือ การซื้อขาย ศุภภาพ และการศึกษา และในการประชุมนี้มีการรับรองโครงการปฏิบัติการระดับโถก เรียกร้องให้มีการใช้กลยุทธ์ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติสู่เป้าหมาย การมีส่วนร่วมของสตรีอย่างเต็มที่และเท่าเทียม โดยเฉพาะในการพัฒนา การเมือง การตัดสินใจ การร่วมมือระหว่างประเทศ และสันติภาพ ในเวทีองค์กรเอกชนนี้มีการอภิปรายในประเด็นที่ก่อถาวเรแล้ว รวมถึงหัวข้อค่าจ้างในการทำงาน บ้าน และความเป็นหญิง รวมทั้งมีการจัดตั้งเครือข่ายระดับโถกเพิ่มขึ้นมาก

ปี 2528 การประชุมระดับโถกเรื่องสตรีครั้งที่ 3 ณ กรุงໄนໂຮນີ

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นในทศวรรษที่ผ่านมาได้รับการทบทวน และประเมินความก้าวหน้าของสตรี ตลอดจนมีการระบุอุปสรรคของการพัฒนา และมีการรับรองยุทธศาสตร์ในໄนໂຮນີเพื่อความก้าวหน้าของสตรี เวทีขององค์กรเอกชนได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง มีการอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับกฎหมาย การพัฒนา และการวิจัยเกี่ยวกับสตรี สตรีกับงานศิลปะ กระตุ้นให้เกิดความพิจารณาในการจัดตั้งองค์กรใหม่และเครือข่ายใหม่

ปี 2538 การประชุมระดับโถกเรื่องสตรีครั้งที่ 4 ณ กรุงປົກຄົງ แตะเวทีภาคเอกชน

การประชุมครั้งนี้มีหัวข้อการประชุมคือ การปฏิบัติการเพื่อความเท่าเทียม การพัฒนา และสันติภาพ ที่ประชุมใหญ่ขององค์กรสหประชาชาติยอนรับว่า ในทศวรรษที่ 20 นี้ การนำเสนอฯลฯ ในໄนໂຮນີไปปฏิบัติเพื่อความก้าวหน้าของสตรี ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน องค์กรสหประชาชาติยอนรับว่า การนำเสนอฯลฯ เหล่านี้ไปปฏิบัติจะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วน องค์กรสหประชาชาติยอนรับว่า การนำเสนอฯลў

องค์กรเอกชนได้รับการยอมรับว่ามีความสำเร็จมากขึ้น และมีบทบาทสำคัญในการนำโครงการและยุทธศาสตร์ในໄนໂຮນີ (ตามที่คอกลงกันโดยประชาชนโถกเรื่องสตรี ครั้งที่ 4 จำาก ໄວ້ເພະໜູແທນຮູບາດ องค์กรระหว่างประเทศ และສູ່ສັງເກດການຟີ່) เป็นทางการเท่านั้น แต่สำหรับเวทีภาคเอกชนที่จัดขึ้นควบคู่กัน เป็นเวทีที่ไม่จำากສູ່ເຂົ້າປະຊຸມ

เวทีภาคเอกชน 2538

เวทีภาคเอกชนเมื่อเดือนกันยายน 2538 เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นควบคู่กับการประชุมระดับโลกเรื่องสตรี ครั้งที่ 4 ณ กรุงปักกิ่ง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด โครงการทรัพยากร และมุ่งมองล้ำหน้าระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมทั่วโลก ทั้งชายและหญิงจำนวนมากกว่า 30,000 คน ทั้งที่เป็นผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้สื่อข่าว และผู้สนใจ ทั้งจากสังคมที่กำลังพัฒนา และสังคมอุดถากกรรม ผลจากการแลกเปลี่ยนความคิดนี้ได้นำเสนอต่อผู้แทนภาครัฐ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดกิจกรรมเพื่อความก้าวหน้าของสตรีในอนาคต และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาสตรีทั่วโลก และเอกชนในการกำหนดแผนการทำงานร่วมกันต่อไป

จากการประชุมระดับโลกเรื่องสตรี ครั้งที่ 4 ที่กรุงปักกิ่ง เมื่อเดือนกันยายน 2538 รัฐบาลได้ประกาศเจตนารณรงค์ชัดเจนต่อประชาคมโลกที่จะปฏิบัติความสัมพันธ์ กรณีในปฏิญญาปักกิ่ง และแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี ซึ่งมุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของสตรีให้บรรลุความเสมอภาค การพัฒนา และเพื่อให้คำมั่นสัญญาดังกล่าวนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม องค์กรทั่วโลกและเอกชนได้รวมตัวกันเป็นเครือข่าย ใช้ชื่อว่า “คณะทำงานติดตามการพัฒนาสตรีในประเทศไทย” (ดสพ. ไทย) โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุน และติดตามการดำเนินงานพัฒนาสตรีไทยตามปฏิญญาปักกิ่ง

การประชุมเวทีสตรีไทยครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อเดือนกันยายน 2539 ณ กรุงเทพฯ องค์การสหประชาชาติ ในโอกาสครบรอบ 1 ปี ที่รัฐบาลไทยได้สัญญากับประชาคมไทย เพื่อเป็นโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันทบทวน และประเมินผลการทำงานเพื่อความก้าวหน้าของสตรีไทยตามปฏิญญาปักกิ่ง และคณะติดตามการพัฒนาสตรีในประเทศไทย (ดสพ.) ได้จัดกิจกรรมต่อเนื่องไปสัปดาห์สัปดาห์ โดยจัดเวทีสตรีในภูมิภาคต่างๆ และเวทีสตรีผู้นำที่กรุงเทพฯ รวม 5 ครั้ง โดยร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ทั้งนี้เพื่อสร้างเครือข่ายในภูมิภาค และเปิดโอกาสให้สตรีผู้นำในท้องถิ่นได้มีโอกาสสรับทราบข้อมูลข่าวสาร และเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ เรียนรู้ความก้าวหน้าในงานพัฒนาสตรี และเพื่อร่วมพัฒนาการดำเนินงานร่วมกัน (สุพัตรา มาศคิดต์, 2541. หน้า 10)

สำหรับปฏิญญาปักกิ่งนี้ประดิษฐ์ 4 เรื่อง ดังนี้ (พิพารติ เมนส์วาร์ค, 2541. หน้า 23)

1. บุญมั่นที่จะก้าวไปสู่ความเสมอภาค การพัฒนาและสันติภาพแก่สตรีทุกคนเพื่อประโยชน์ของมนุษยชาติทั่วโลก และเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในมนุษย์ทั้งโลก

2. จะใช้นาครการที่จำเป็นเพื่อขัดการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบต่อสตรี และเด็ก และขัดอุปสรรคทั่วมวลที่มีต่อความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย สร้างก้าวหน้าและผลลัพธ์ให้กับสตรี โดยทำให้ความเท่าเทียมเกิดขึ้นโดยเร็วและขัดอุปสรรคเหล่านี้ให้ได้

3. จะส่งเสริมให้ผู้ชายมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ในปฏิบัติการทั้งหลายที่นำไปสู่ความเสมอภาค เพราะการสร้างความเสมอภาคไม่ใช่หน้าที่ของสตรีหรือกลุ่มสตรีเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นหน้าที่ของผู้ชายแต่ละคนในสังคมด้วย จะนั้น จะต้องคิกกลุ่มทางและวิธีการเพื่อเชิญชวนให้ผู้ชายเข้ามามีส่วนร่วม

4. ในฐานะที่รัฐบาลเป็นผู้ลงนามในปฏิญญาปักกิ่ง ย้อนมาด้วยความว่ารัฐบาลได้ให้การยอมรับและให้คำมั่นสัญญาไว้จะดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ อันยันว่าในรายละเอียดการทั้งหลายจะสะท้อนถึงความเสมอภาคและสิทธิของเด็ก สหประชาชาติ สถาบันระดับภูมิภาคและระดับสากลที่เกี่ยวข้อง องค์กรพัฒนาเอกชน ตลอดจนหญิงและชาย ให้มีความตั้งใจ มั่นคงอย่างเต็มที่และมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผน

หลังจากการประชุมเวทีสตรีไทยครั้งแรก เมื่อเดือนกันยายน 2539 ต่อมาได้มีการจัดการประชุมเวทีสตรีไทยอีกครั้งในเดือนตุลาคม 2541 ในหัวข้อ “พิชิตวิกฤตสังคมอนาคต” โดยมีวัตถุประสงค์ ประการแรกเพื่อเฉลิมฉลองโอกาสครบรอบ 3 ปีที่ประเทศไทยได้ให้คำมั่นสัญญาต่อภัย แต่ได้ร่วมกันดำเนินการสร้างพัฒนาและความก้าวหน้าของสตรี ทั้ง เสริมสร้างสิทธิที่จะให้สตรีบรรลุศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ในสังคม สามารถกำหนดชีวิตของตนได้ตามที่พึงประสงค์ ประการที่สอง เพื่อเตรียมผลักให้สตรีมีโอกาส มีส่วนร่วมกันในทุกด้าน รวมทั้งในกระบวนการตัดสินใจและการเข้าถึงอำนาจ เพื่อให้บรรลุถึงความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ ประการที่สาม เพื่อป้องกันและขัดความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบต่อสตรีและเด็ก ผู้หญิง ประการที่สี่ เพื่อคุ้มครองสตรีและเด็กผู้หญิงให้ได้รับสิทธิมนุษยชนและเสริมสภาพทั่วมวลอย่างเสมอภาคในเรื่องการศึกษา การเข้าทำงาน และสุขภาพ รวมถึงอนามัยและการเจริญพันธุ์ ประการที่ห้า เพื่อมนูกพัฒนสตรีผู้นี้ให้เป็น

เครื่องข่ายที่แข็งแกร่ง เชื่อมโยงทั่วประเทศ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ประมาณ 1,000 คน เป็นผู้แทนจากองค์กรเอกชนทั่วประเทศ ผู้แทนจากภาคธุรกิจ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้แทนจากองค์กรในสังกัดองค์กรสหประชาชาติ นักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ที่อนุวัฒนและผู้สนใจในการพัฒนาความก้าวหน้าของศศรี สำหรับหัวข้อในการประชุม ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อสืวิกฤต ผู้หญิงกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน เมือง การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของศศรี การแก้ไขวิกฤตแรงงานศศรี ผู้หญิงบนเส้นทาง แห่งอำนาจและการตัดสินใจ เป็นต้น (เวทีศศรีไทย, 2541, หน้า 5)

การศึกษาเรื่องราวของศศรีในสังคมไทย

การศึกษาเรื่องของศศรี และการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับศศรีในสังคมไทย เช่นเดียวกับสังคมอื่น ๆ ในโลก คือความรู้เกี่ยวกับผู้หญิงมีน้อยมาก เช่น บันทึกการประวัติศาสตร์ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับผู้หญิงน้อยมาก (สุภากรณ์, 2533, ถังใน วาภูมิ ภูริสิน สิทธิ์, 2545, หน้า 197) จะรับทราบได้บ้างก็จากบันทึกของชาวต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทย และเริ่มขึ้นในช่วง 50 - 60 ปีที่ผ่านมา โดยนักนามานุษยวิทยาชาวต่างประเทศ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีชีวิตความเป็นอยู่และพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และในปี พ.ศ. 2518 ท่องค์การสหประชาชาติประกาศให้เป็นปีศศรีสาภก และจัดให้มีการประชุมระดับโลก รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนในศวารณสุคุณทั่วของศศรรษณ์ที่ 20 เพื่อก่อให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศและส่งเสริมสถานภาพศศรี ตามมาตรฐานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงในประเด็นต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

สำหรับการเกิดขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดการศึกษาเกี่ยวกับศศรีอย่างจริงจังนั้น ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่โครงการศศรีและเยาวชนศึกษาในปี พ.ศ. 2529 (เชรนา กาญจน์อักษรและคณะ, 2542, หน้า 239) และมีการเปิดสอนวิชาเรื่องศศรีในหลักคณะ เช่น ศศรีกับการพัฒนา ศศรีกับความรุนแรง ในคณะสังคมวิทยาและมนุษยศาสตร์ ตั้นนานาภูมายและนิยมของรู้เกี่ยวกับศศรีในคณะนิติศาสตร์ ตั้นนานาศศรีกับการเมืองในคณะรัฐศาสตร์ เป็นต้น ภาระหน้าที่ของโครงการศศรีและเยาวชนศึกษา ได้ดำเนินการในกิจกรรม 4 ด้าน คือ งานวิจัย งานศูนย์ข้อมูล งานบริการทางวิชาการและสังคม และงานพัฒนาหลักศูนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานพัฒนาหลักศูนย์นี้ ได้ผลลัพธ์ดีมาก

การเปิดสอนวิชาศตรีศึกษาในระดับปริญญาโทที่เป็นหลักสูตรแรกในประเทศไทย ในปี การศึกษา 2543 (โครงการ stemming นวัตกรรม “ศตรีนิยมกับสังคมไทย”, 2542, หน้า 1) นอกจากนี้ ในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ก็ได้ให้ความสนใจและเปิดโอกาสให้มีการเรียน การสอนเรื่องราวของศตรี เช่น โครงการศตรีศึกษาในคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น และเป็นที่น่าสังเกตว่าการศึกษาเรื่องของศตรีในลักษณะของรายวิชาต่าง ๆ นั้นจะมี สักษะของการศึกษาแบบสาขาวิชาการ (interdisciplinary) ที่จำเป็นต้องครอบคลุมมิติ ความรู้ในหลาย ๆ ด้าน เพื่อประโยชน์ในการทำความเข้าใจประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ ผู้หญิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ